

Od redaktora

Tom 18. rocznika „Edukacja Muzyczna” zawiera dziesięć pozycji, w tym osiem artykułów naukowych oraz dwa teksty znajdujące się w dziale *Recenzje i sprawozdania*. Warto dodać, że wszystkie treści opublikowane w niniejszym tomie prezentowane są w języku angielskim, a większość z nich tłumaczona jest z języka polskiego, i tę pierwotną wersję polskojęzyczną publikujemy również, z wyjątkiem jednego artykułu, który został przetłumaczony z języka słowackiego.

Część pierwszą tomu, zatytułowaną *Artykuły*, otwiera praca **Wiolety Muras** pt. *Walce fortepianowe w twórczości Aleksandra Zarzyckiego (1834–1895)*. Opracowanie to jest efektem realizacji grantu: *Źródła do badań nad działalnością kompozytorską, pianistyczną oraz kulturalną Aleksandra Zarzyckiego (1834–1895)*, który w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” (IDUB) przeprowadzony był na Uniwersytecie Wrocławskim. Opracowanie Wiolety Muras koncentruje się na analizie stylokrytycznej pięciu mało znanych dziś kompozycji A. Zarzyckiego. Trzy z analizowanych walców są większych rozmiarów i należą do utworów koncertowych. Cechuje je różnorodność pomysłów melodycznych i wirtuozowski charakter. Pozostałe dwa należą do gatunku miniatury instrumentalnej. Artykuł powinien zainteresować przede wszystkim pianistów, potencjalnych wykonawców tych utworów, są to bowiem dzieła, które do tej pory nie doczekały się nagrania płytowego, na które zapewne zasługują jako kompozycje bardzo interesujące i stawiające przed wykonawcą wysokie wymagania techniczne oraz interpretacyjne. Zarzycki skomponował je z myślą o sobie jako wykonawcy, a sam był znakomitym pianistą wirtuozem.

Problematyce muzyki fortepianowej poświęcony jest również kolejny artykuł – **Witolda Wilczka**, zatytułowany *Aleksiej Stanczinski [Aleksey Stanchinsky] (1888–1914) – zapomniany kompozytor rosyjskiego srebrnego wieku. Przyczynek do dalszych badań*. Jak informuje w podtytule autor, praca ma na celu zwrócenie uwagi na dorobek kompozytorski tego zapomnianego dziś twórcy. Artykuł przedstawia zatem kompozytora A. Stanczinskiego na tle zarysu kontekstu kulturowego Rosji przełomu XIX i XX wieku. Ukazuje wrażliwą i skomplikowaną osobowość twórcy targanego chorobą i niesprzyjającymi okolicznościami losu. Autor przytacza również charakterystykę stylu kompozytora. Najpierw przedstawia zestawienie jego utworów według własnej koncepcji, polemizując z wcześniejszymi klasyfikacjami muzykologów Ch. Hepburna i V. Loginovej. Następnie koncentruje się na inspiracjach twórczych i technice kompozytorskiej Stanczinskiego. W podsumowującym zakończeniu wylicza charakterystyczne cechy autonomicznego stylu kompozytora.

Kolejny artykuł, napisany przez **Tomasza Baranowskiego**, pt. *Stanisław Moniuszko jako pedagog*, opiera się na dobrze znanym materiale źródłowym, pochodzącym głównie z listów Moniuszki oraz wspomnień jego uczniów i przyjaciół. Po raz pierwszy jednak ukazuje syntetycznie zawarte w nich informacje na tytułowy temat. W okresie wileńskim Moniuszko udzielał lekcji prywatnych, następnie w Warszawie pracował jako profesor Instytutu Muzycznego. Jak pisze autor – o

pedagogicznych aspiracjach [...] Moniuszki oraz o wadze, jaką przywiązywał do swojej roli nauczyciela, świadczą w dużym stopniu opracowane przezeń materiały dydaktyczne

– oraz dodaje, że ojciec polskiej opery narodowej

[...] cieszył się wśród uczniów wielkim autorytetem i wychował kilkunastu znakomitych absolwentów, [...] wszyscy byli w zasadzie słuchaczami kursów zbiorowych z przedmiotów teoretyczno-muzycznych; trudno natomiast mówić o Moniuszce jako o mistrzu, który przekazałby ewentualnemu następcy tajniki swego warsztatu kompozytorskiego.

Ukraińska autorka **Luba Kyyanovska** w artykule pt. *Opery Mykoły Łysenki w kontekście romantycznych szkół słowiańskich XIX wieku* porusza problematykę wciąż w Polsce zbyt mało znaną, dotyczącą opery romantycznej w twórczości narodowego kompozytora Ukrainy, którego dorobek twórczy w tym zakresie plasuje go wśród grona przedstawicieli opery słowiańskiej. Autorka przytacza na to liczne argumenty. Główny akcent położony został na znaczeniu twórczości Łysenki w aspekcie „wieszczka narodowego”. W pracy uwzględniono też porównanie jego dorobku operowego z analogicznym gatunkiem opery narodowej w spuściźnie przedstawicieli innych słowiańskich szkół narodowych. Zwrócono też uwagę na szereg cech wspólnych, łączących większość kompozytorów słowiańskich, szkół operowych.

Miriam Žiarna – autorka reprezentująca środowisko naukowe Słowacji – przedstawia tekst (tylko w języku angielskim) pt. *An Outline of the Repertoire of Songs Created From Romanticism to Modernism by Slovak Composers Based on Foreign Language Poetry [Zarys repertuaru pieśni tworzonych od romantyzmu do modernizmu przez słowackich kompozytorów na podstawie poezji obcojęzycznej]*. Artykuł stanowi pierwszą część szerszego opracowania i ma charakter przyczynkowski. Celem pracy, o czym informuje autorka, jest

[...] nie tylko przedstawienie przeglądu świeckich pieśni słowackich kompozytorów, które są prawie nieznanne poza Słowacją, ale także dostarczenie bodźca do dalszych szczegółowych badań w formie węższych i bardziej zorientowanych tematycznie artykułów.

Kolejne trzy teksty poruszają problemy muzyki gitarowej. Pierwszy z nich, autorstwa **Małgorzaty Żegleń-Włodarczyk** pt. *Sonaty solowe na gitarę angielską Tommasa Giordaniego jako przykład literatury gitarowej II połowy XVIII wieku*, przedstawia sześć sonat solowych, pochodzących ze zbioru *Six Solos for a Guitar with a thorough Bass for the Harpsicord, and one Trio for a Guitar, Violin and*

Bass. Utwory te skomponowane zostały na *guitar* (gitara angielska) i transkrybowane na gitarę klasyczną przez autorkę. Były one przedmiotem jej dysertacji doktorskiej, w której zostały szczegółowo omówione i po raz pierwszy w historii fonografii nagrane przez Małgorzatę Żegleń-Włodrczyk (gitara klasyczna) i Paulinę Tkaczyk-Cichoń (klawesyn). Praca omawia te utwory, które na drodze rozwoju sonaty wpisują się w okres przejściowy między barokiem a klasycyzmem. Autorka wskazuje również na walory dydaktyczne tych utworów, które – według niej –

pozwalają poznać współczesnym gitarzystom [...] zapomniany dziś instrument – *guitar* – oraz zawartą w aplikaturze technikę gry i naturalną dla niego artykulację.

Wojciech Gurgul, w artykule zatytułowanym *Tematyka gitarowa na łamach „Poradnika Muzycznego” (1947–1989) i „Przeglądu Muzycznego” (1990–1991)*, koncentruje się na przedstawieniu treści dotyczących gitary, publikowanych w dwóch czasopismach muzycznych, które były w ubiegłym wieku głównym forum wymiany myśli oscylujących wokół problematyki w zakresie tego instrumentu w Polsce. Jak pisze autor, na łamach tych periodyków

[...] publikowano m.in. artykuły historyczne i metodyczne poświęcone tematyce gitarowej, relacje z wydarzeń poświęconych gitarze, recenzje wydawnictw przeznaczonych na ten instrument, a także wiele kompozycji oryginalnych oraz opracowań na gitarę solo i zespoły z udziałem gitary.

Konstatacja pracy wskazuje na ważność publikowanych w periodykach treści, które autor ocenia jako „istotne źródło do badań nad historią polskiej gitarystyki”. Są to między innymi relacje z pionierskich w Polsce wydarzeń gitarowych, czy świadectwa działalności zasłużonych postaci polskiej sceny gitary klasycznej. Zdaniem autora, część artykułów metodycznych nie straciła na aktualności, a niektóre wręcz wyprzedziły w chwili publikacji swoją epokę i są aktualne również dzisiaj. Dodaje ponadto, że artykuły historyczne przynoszą często unikatowe w polskim piśmiennictwie muzycznym informacje, szczególnie te autorstwa zagranicznych twórców. Istotny również materiał według autora stanowią dodatki nutowe, w których znaleźć można interesujące opracowania oraz wydania muzyki oryginalnej pisanej na gitarę.

Część *Artykuły* zamyka tekst **Anny Rutkowskiej** pt. *Gitarystyka w dorobku naukowym Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk*, który z kolei omawia wszystkie publikacje, jakie ukazały się w polskim czasopiśmie muzykologicznym „Muzyka”, wydawanym od kwietnia 1950 roku do dziś przez Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk (dawniej Państwowy Instytut Sztuki). Celem pracy było odnalezienie wzmianek dotyczących gitary klasycznej oraz omówienie kontekstów, w jakich się one pojawiły.

W dziale *Recenzje i sprawozdania* publikujemy dwa teksty. Pierwszy z nich, napisany przez **Monikę Karwaszewską**, to recenzja monografii naukowej Woj-

ciecha Gurgula, pt. *Zofia Zdziennicka-Bergerowa. Wirtuozka cytry, kompozytorka i działaczka społeczna*, która to monografia ukazała się w 2023 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie. Publikacja ta poszerza dotychczas niepełny stan wiedzy w literaturze muzykologicznej na temat polskiej artystki.

Na zakończenie tomu **Marcin Kuźniar** przedstawia sprawozdanie z *III Konferencji Naukowo-Artystycznej Doktorantów i Młodych Naukowców. Oblicza gitary w badaniach naukowych*, która odbyła się w Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza (obecnie Uniwersytet Jana Długosza) w Częstochowie, w dniach 26–27 kwietnia 2023 roku. Kolejna, czwarta już edycja tego wydarzenia, które pretenduje do rangi konferencji międzynarodowej, pojawi się już wkrótce, w dniach 17–18 kwietnia 2024 roku. Więcej informacji na ten temat można znaleźć na stronie www.muzyka.ws.ujd.edu.pl oraz na profilu konferencji na Facebooku (Facebook: /konferencja.gitaraujd).

Publikacja 18. tomu rocznika „Edukacja Muzyczna” zbiega się z nową odsłoną strony internetowej naszego czasopisma, która została zmodernizowana i poszerzona m.in. o prezentację statystyk. Założyliśmy również profil „Edukacji Muzycznej” na Facebooku. Gorąco zapraszamy wszystkich czytelników do odwiedzenia naszej nowej strony internetowej pod adresem www.edukacjamuzyczna.ujd.edu.pl.

Marta Popowska